

Dialekt- och folkminnesarkivet
Box 1743
751 47 UPPSALA

M 247 HANDELSBODAR, MJÖLK- OCH SPECERIAFFÄRER

Detaljhandeln har under de senaste årtiondena genomgått stora förändringar. Under 1960-talet försvann de små butikerna och handelsbodarna och ersattes med snabbköp med mer omfattande varusortiment. Syftet med denna frågelista är att få veta hur handelsbodarna, mjölk- och speceriaffärer i städerna och på landsbygden under 1900-talet fungerade och att få en bild av livet bakom och framför disken. Viktiga frågor att få besvarade är bl.a. hur varusortimentet såg ut, vilka arbetsuppgifter butiksinnehavaren, föreståndaren, biträdena och springgrabbarna hade och vilka kunderna var. Frågelistan vänder sig såväl till affärsinnehavare som affärspersonal och kunder och har uppdelats i två avdelningar. Den som så önskar får naturligtvis gärna besvara frågorna under båda avdelningarna.

Avdelning I. Frågor till affärspersonal

1.

Ange vilken eller vilka affärer Du berättar om och var de låg. När arbetade Du i affären? När startade den affär Du ägde, förestod eller arbetade i? Vet Du vem som var föregående ägare? Finns räkenskaper, bokföring o.d. bevarat?

2.

Beskriv affärens huvudsakliga sortiment. Hur hölls varorna lagrade? Hur exponerades varorna? Försökte man "puffa" för vissa varor? Bjöd man ut sina varor eller nöjde man sig med att tillhandahålla det kunden begärde? Hur var varorna paketerade? Berätta om påsar, omslagspapper, snören och andra förpackningar. Skopor och spadar för lösviktsförsäljning. Vilka vågar användes vid lösviktsförsäljning? När ersattes de äldre vågarna med modernare?

3.

Vilka anlidades som leverantörer? Anlidades lokala grossister? Varifrån levererades grönsaker, potatis, mjölk, smör och ägg? Hur länge såldes mjölk i lös vikt?

4.

Hur benämndes de anställda (bodknodd, springschas osv.)? Vilka arbetsuppgifter hade de? Hur var personalen klädd? Hur var lönen och andra förmåner för en anställd? Vilken arbetstid gällde?

5.

Betalades varorna kontant eller skrev man upp i bok, och vilka fick skriva upp? Vad kallades det att betala på bok? Sändes varorna hem med springpojke? Fanns cykel eller bil för distributionen?

6.

Bjöds kunden på karameller eller kaffe? Fanns andra sätt att söka behålla eller uppmuntra kunderna? Sålades karameller i strut?

7.

Bestod kunderna av närboende eller kom de från andra delar av staden eller från landet? Rekvirerades varorna per telefon?

8.

Fanns det särskilt besvärliga kunder? Beskriv i så fall på vilket sätt de var besvärliga.

9.

Fanns det problem med svinn och snatterier? Berätta.

10.

Berätta om kristidens kupongsystem och redovisningen till kristidsnämnden. Tyckte Du att det fungerade bra, eller tyckte Du att det tog mycket tid? Var det möjligt att under krisåren manipulera med kupongerna?

11.

Hurdana var hälsovårdsföreskrifterna och hur skedde inspektionerna? Fanns det problem med råttor och andra skadedjur och hur sökte man komma till rätta med detta?

12.

Var Din affär samtidigt s.k. bondkvarter där folk från landet kunde ta in med häst? När upphörde detta? Förekom byteshandel? Hade en sådan affär ett annat sortiment?

13.

Var butikslokalen också ett ställe där folk träffades bara för att prata och umgås med varandra? Berätta! Användes affären som poststation e.l.?

Berätta gärna mer om livet i en handelsbod eller affär än vad som efterfrågas i denna frågelista! Vi tar också tacksamt emot fotografier av butiker och anställda.

Avdelning II. Frågor till kunder

14.

Berätta i vilken mjölk- och speceriaffär eller handelsbod Du handlade, och varför Du handlade just i denna affär. Ange också vilken tid Du talar om.

15.

Fanns det vissa affärer som ansågs "finare" eller "sämre" att handla i? Undvek man som kund någon mjölk- och speceriaffär eller handelsbod och i så fall varför?

16.

Vad tyckte Du om lösviktsförsäljningen av mjölk?

17.

Vem i familjen skötte inköpen i mjölk- och speceriaffären eller handelsboden? Hur ofta gjordes inköpen? Hur togs varorna hem? Rekvirerades varorna per telefon?

18.

Betalade Du kontant eller skrevs det upp i bok? Var det genant att skriva upp och bli skyldig? Fanns det någon kategori som aldrig fick köpa på bok?

19.

Om Du har minnen av kristidens kupongsystem, berätta om hur detta fungerade och vad Du upplevde som mest problematiskt. Vilka kortbelagda varor var särskilt svåra att få att räcka till? Förekom svarthandel?

20.

Hur bemöttes Du i affären? Anser Du att den manuella betjäningen var att föredra framför nutidens snabbköp?

21.

Tycker Du att dagens närbutiker (kvartersbutiker) uppvisar likheter med äldre tiders mjölk- och speceriaffärer eller handelsbodar?

22.

Gick man också till affären bara för att träffa folk och prata och umgås? Berätta! Hämtade Du post och tidningar i affären?

Berätta gärna mer om livet i en mjölk- och speceriaffär eller handelsbod än vad som efterfrågas i denna frågelista! Berätta också om var och hur Du handlar idag. Anser Du att Du blivit mer prismedveten än förr? Om Du har fotografier av butiker tar vi tacksamt emot dem!

TACK FÖR DIN MEDVERKAN!

Glöm ej att uppge namn eller kön, födelseår, yrke och vilken tid, vilket landskap, vilken socken eller stad Du berättar om.

Uppsala i augusti 1990.
AA/WE/AL